

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ—15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

1927

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 44
ΑΘΗΝΑΙ

ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο Ούγος Φώσκολος, τοῦ ὁποίου ἐφέτος γιορτάζεται ἡ πρώτη ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ τὸ θάνατό του, εἶτανε γυιὸς πρωτότοκος τοῦ Ἀνδρέα Φώσκολου, γιατροῦ τὸ ἐπάγγελμα καὶ βενετσιάνου τὴν καταγωγή, καὶ τῆς Διαμαντίνης Σπαθῆ, ἑλληνίδας ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο, ὅπου κ' ἐγεννήθηκε τὴς 26 τοῦ Γενάρη τοῦ 1778.

Δέκα χρονῶν παιδί ἔμεινε ὄρφανός ἀπὸ πατέρα, καὶ τὴ φροντίδα τῆς ἀνατροφῆς του ἀνάλαβε μόνη τῆς ἢ φτωχῆ του μητέρα, ἢ «μητεροῦλα τοῦ ἢ ἀγαπημένη» ὅπως τὴν ἔλεγε μὲ τὴ μητρικὴ του γλῶσσα.

Κατὰ τὸ 1784, σ' ἡλικία ἕξι χρονῶν, ὁ πατέρας του τὸν εἶχε τοποθετήσει σ' ἓνα σχολεῖο ἰταλικὸ στὸ Σπαλάτο· μὰ ἔπειτ' ἀπὸ λίγα χρόνια ἐξαναγύρισε στὴ Ζάκυνθο κ' ἐσυνέχισε τὴ σπουδὴ του στὰ ἐκεῖ ἑλληνικὰ σχολεῖα, ὅπου ἔλαβε δάσκαλο στὰ λατινικὰ καὶ στὰ ἑλληνικὰ τὸν Ἀντώνιο Μαρτελάο. Εἶταν ὁμοῦ κακὸς μαθητής, ἀνυπόταχτος καὶ δύστροπος χαρακτήρας, κ' ὅπως λέει ὁ ἴδιος, μόνον σὲ ἡλικία 16 χρονῶν αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ μελετήσῃ, ὅπταν ἀναγκάστηκε νὰ τὸ κάμῃ μονάχος του.

Τὸ 1792, σ' ἡλικία δεκατέσσερω χρονῶν, ἄφησε τὴ Ζάκυνθο κ' ἐπῆγε στὴ Βενετία, ὅπου εἶχ' ἐγκατασταθῆ ἢ μητέρα του, κ' ἐκεῖ ἐγράφηκε στὴ σχολὴ τοῦ Ἀγίου Κυπριανοῦ, ὅπου διευθυντῆς εἶταν ὁ γνωστός λόγιος καὶ λογοτέχνης Γάσπαρης Γκότσης. Στὴ σχολὴ ἐκείνη ἀγάπησε γιὰ πρώτη φορὰ καὶ τὴν ποίηση, καὶ διαβάζοντας ποιήματα ἄλλων, ἄρχισε νὰ γράφῃ δικὰ του.

Τὰ πρωτόλεια ἐκεῖνα τὰ ἐκυκλοφόρησε χειρόγραφα τὸ 1794, καὶ τὸ 1797 ἔδινε τὸ πρῶτο θεατρικὸ ἔργο του, τὸν «Θυέστη», μὰ μετριώτατη τραγωδία κατὰ μίμησιν

τοῦ ἀλφιερικοῦ θεάτρου, ποὺ ὁμοῦς ἔγινε δεκτὴ μ' ἐνθουσιασμό ἀπὸ τὸ μεγάλο κοινὸ κ' ἐφήμισε ἀμέσως τὸ νεαρὸ συγγραφεὴ τῆς. Ἔτσι ἄρχισε τὸ λογοτεχνικὸ στάδιο τοῦ Φώσκολου, καὶ μαζὶ τὸ ἀτέλειωτο καὶ ἄστατο ἐρωτικὸ στάδιό του: ἢ Ἰσαβέλλα Θεοτόκη Ἀλμπρίτση τοῦ «ἄνοιξε τὴς πόλες τοῦ παραδείσου».

Χαρακτήρας ζωηρός, μέσα σ' ἐκείνη τὴν πολυτάραχὴ ἐποχὴ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, δὲν εἶτανε δυνατὸ νὰ μείνῃ ἀμέτοχος, καὶ γρήγορα ἀνακατεύτηκε τὴν πολιτικὴ, ἐπιθυμώντας κ' ἐπιζητώντας τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ. Γιὰ τὴς ἰδέες του ἐκείνες, τὸν ἴδιον χρόνον ποὺ παράστησε τὸ «Θυέστη», ἀναγκάστηκε νὰ παρατήσῃ τὴ Βενετία γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴ σύλληψη καὶ τὴ φυλάκιση, κ' ἐκατάφυγε στὴ νεοσύστατη Παράλπεια Δημοκρατία, ὅπου ἐκατατάχτηκε στὸ σῶμα τῶν ἑσκιπῶν Κυνηγῶν. Ἐκεῖ ἔμεινε γιὰ λίγο, γιὰτὶ ἢ βενετσιάνικη κυβέρνηση ἔπεσε κ' ὁ Βοναπάρτης ἐγκαθίδρυσ' ἐκεῖ τὴ τῆλαϊκὴ Δημοκρατία. Μὰ πάλι γιὰ λίγο, γιὰτὶ τ' αὐστριακὰ στρατεύματα ξαναπήρανε τὴ Βενετία, κ' ὁ Φώσκολος ἐζήτησε καταφύγιον στὸ Μιλάνο, ὅπου ἔμεινε γιὰ λίγο σὰν ἀρθρογράφος στὸν «Ἰταλικὸ Μηνύτορα». Ὅταν ἢ ἑφημερίδα ἐκείνη ἐπαύτηκε, ὁ Φώσκολος ἐζήτησ' ἐργασίαν στὴ Μπολόνια κ' ἔγινε βοηθὸς τοῦ γραμματέα τῶν Δικαστηρίων, μὲ μικρὸ μισθὸ καὶ κακοπληρωνόμενον. Μὰ ὅταν τ' αὐστρωσικὰ στρατεύματα ἐβάδισαν ἐναντίον τῆς νεαρῆς Δημοκρατίας, ὁ Φώσκολος ἄρπαξε τὰ ὄπλα κ' ἐπολέμησ' ἐναντίον τους γενναϊότατα. Ἐπειτα ὁμοῦς ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Νοβί, ὅπου τὰ γαλλικὰ στρατεύματα ἐνικηθήκανε, ὁ Φώσκολος ἐπῆγε στὴ Γένοβα, περιμένοντας ἐκεῖ καλύτερες ἡμέρες. Τότες ἔγραψε τὴν

Mio fratello è morto. Come si dice, la mia vita
 è finita, e il mio dolore, lo uccidevo del tutto.
 E se non fosse la buona delle mie fortune
 non mi è andata male, e non ho
 né coraggio né forza di resistere.
 Adesso sono — sono dei fra foli giorni.
 Ma le resterà di tre figli di mezzo ginepro
 infelice de frange come la mia vita.
 Amiglin — Il tuo fratello

ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΝ ΤΟΥ ΟΥΓΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ

*Από γράμμα του προς την Αντωνιέταν Φανιάνη - Αρέζε

ὠδή «Στὴ Λουίζα Παλαβιτσινή ποὺ ἔπεσε ἀπὸ τ' ἄλογο», τ' ὠραιότερό του ὡς ἐκείνη τὴν ἐποχὴ λυρικό ποίημα. Ἐπειτ' ἀπὸ τὴν παράδοση τῆς Γένοβας, ὁ Φώσκολος, εὐρισκόμενος στὸ Μιλάνο, ἔγραψε τὸ 1802 μιὰ δευτέρην ὠδὴ «Στὴ γιατρεμένη μου φίλη», —τὴν ἔρωμένη του Ἀντωνιέτα Φανιάνη Ἀρέζε,— ποὺ εἶναι ἀκόμη ὠραιότερη. Ἀπὸ κεῖ, μπαίνοντας στὸ γαλλικὸ στρατὸ σὰ λοχαγὸς ὑπεράριθμος, ἀναχώρησε γιὰ τὴ Γαλλία, σκοπεύοντας νὰ λάβῃ μέρος στὴν ἐστρατεία τοῦ Ναπολέοντα ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας μὰ ἡ γαλλικὴ διοίκηση, ἀπὸ δυσμένεια καὶ πρὸς μεγάλη του δυσἀρέσκεια, τὸν ἐτοποθέτησε στὶς ἀποθήκες τῆς Βαλανσιέν. Ἐκεῖ ὁ Φώσκολος ἐπιδόθηκε στὴ σπουδὴ τῆς ἀγγλικῆς καί, πιάνοντας ἔρωτα μὲ τὴν ἀγγλίδρα δασκάλα του, ποὺ ἔμεν' ἐκεῖ σὰν αἰχμάλωτη τῆς Γαλλίας, ἀπόκτησε μαζί της μιὰ κόρη, τὴ δυστυχισμένη Φλωράνα. Ἀπὸ κεῖ, τὸ 1805, ἐστάλθηκε στὴ Βουλῶνα, καὶ τὸ 1806, παίρνοντας ἄδεια, ἐγύρισε στὸ Μιλάνο, ἐπειτ' ἀπὸ δυὸ χρόνων σχεδὸν ἀπουσία. Ὅταν ἐτελείωσε ἡ ἄδειά του, θελήσανε νὰ τὸν στείλουνε νὰ πολεμήσῃ στὴ Δαλματία μ' ἀρνήθηκε νὰ πάη, φοβερίζοντας νὰ παραιτηθῇ, κ' ἔτσι τοῦ

ἀναθέσανε νὰ ὑπερασπίζεται στὰ στρατοδικεῖα τοὺς στρατιώτες, ἐργασία εὐχάριστη γιὰ τὸ Φώσκολο ποὺ εἶταν ρήτορας εὐκολος καὶ φλογερός. Τέλος, ὁ ὑπουργὸς τοῦ πολέμου Καφφαρέλλης, φίλος καὶ θαυμαστῆς τοῦ Φώσκολου, τὸν ἀπάλλαξε ἀπὸ κάθε ὑπηρεσία καὶ τὸν ἔκαμ' ἓνα εἶδος στρατιωτικοῦ ἀργόμισθου. Ἡ ἀργομισθία ἐκείνη ἔδωκε τὸν καιρὸ στὸ Φώσκολο νὰ γράψῃ τὸ ἔργο, ποὺ καὶ τὸν ἴδιο ἐδόξασε καὶ τὴν Ἰταλία ἔκαμε νὰ σεμνώνεται. Γιατὶ τότες, ἐατὸς ἀπὸ τὴν προσπάθειά του νὰ μεταφράσῃ τὸν Ὅμηρο, ἐσύνθεσε τὸ μεγαλόπνευστο ποίημά του «Οἱ Τάφοι».

Ὁ Φώσκολος, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν ὑπουργὸ Καφφαρέλλη, τοῦ ἀφιέρωσε τὴ νέαν ἐκδοσὴ τῶν «Ἔργων» τοῦ Μοντεκούκολη γιὰ τὴν πολεμικὴ τέχνη, ποὺ εἶχε σχολιάσει καὶ φροντίσει ὁ ἴδιος. Ἡ ἐργασία ἐκείνη, κοπιαστικὴ καὶ πολυέξοδη, εἶχε ἀπασχολήσει τὸν Φώσκολο σχεδὸν ἓναν ὀλόκληρο χρόνο μὲ τις συγκρίσεις τῶν προηγουμένων ἐκδόσεων καὶ τῶν χειρογράφων. Ἡ κυβέρνησις, γιὰ τὴ φιλογλικὴν ἀξία τῆς ἐκδοσῆς ἐκείνης, τὸν ἐδιόρισε καθηγητὴ τῆς ρητορικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Παβίας, ὅπου προηγουμένως

είχε διδάξει κι' ο Μόντης. 'Ο Φώσκολος άρχισε άμέσως ζωή μεγαλόπρεπη και πολυέξοδη, νομίζοντας πως θα τον διατηρούσαν για καιρό σ' εκείνη τή θέση· μα' ο Ναπολέοντας, που έχθρευότανε τους «ιδεολόγους», έδιάταξε να καταργηθούν όλες οι έδρες τής ρητορικής από τὰ Παανεπιστήμια τής 'Επικράτειάς του κι' έτσι ευρέθηκε κι' ο Φώσκολος, πριν καλοαρχίσει τὰ μαθήματά του, στο δρόμο. Κατά τὸ χρονικό εκείνο διάστημα, μαζί με δυό έρωτικές του άποτυχίες και με διάφορους φιλολογικούς καυγάδες, τὰ χάλασε και με τὸ Μόντη κι' ήρθε σὲ ρίζη μαζί του πού πολύ τὸν έβλαψε. Και τὸν έρχόμεγο χρόνο, τὸ 1811, όταν επάρχστησε τή δεύτερη τραγωδία του, τὸν «Αΐαντα», οι πολλοί φιλολογικοί έχθροί του δὲν άρκεστήκανε να χτυπήσουνε τὸ έργο του· μόνο στή δημοσιότητα και να συντελέσουνε να πέση τήν πρώτη βραδυά, μα' έκατηγορήσανε τὸν ποιητὴ πως έκανε πολιτικούς ύπαινημούς εναντίον τοῦ Ναπολέοντα και άλλων προσώπων, κι' έκατορθώσανε και τὸ έργο ν' άπαγορευτῆ κι' ο Φώσκολος να έξοριστῆ. Για τὸν «Αΐαντα» έχουμε να ποῦμε πως έχει ώραϊα λυρικά μέρη και πως είναι άσυγκρίτως ανώτερος από τὸ «Θυέστη» του· μα' στερεϊται από δράση και δὲν είναι για τή σκηνή.

Ἡ έξορία εκείνη ωφέλησε τὸ Φώσκοιο πολύ, γιατί, όταν επήγε στή Φλωρεντία με τὸ στεφάνι τοῦ δοξασμένου ποιητῆ και τοῦ μάρτυρα, έγινε τὸ εἶδωλο τῶν κυριῶν που αγαπούσανε τή λογοτεχνία. Κ' εκτός από τούς πολλούς έρωτες που έπλεξε σ' εκείνη τήν πόλη, εξακολούθησε να γράφει εκεί τή «Ριτσιάρντα», μιὰ τρίτη του τραγωδία, άρχινησε τις «Χάριτες», τὸ μεγάλο του επικόλυρικό ποίημα, που έμεινε όμως άπο-

σπασματικό, κι' έτελείωσε τή μετάφραση τοῦ «Αισθηματικοῦ ταξειδιοῦ» τοῦ 'Α. Στήρνε. Τή μετάφραση αὐτὴ τήν έκατηγορήσανε οι διάφοροι Ζωῖλοι γιατί δὲν εἶτανε πιστῆ· ως τόσο έχει σημαντική θέση, με τή χάρη τοῦ ύφους τῆς, στήν εξέλιξη τοῦ ἱταλικοῦ πεζοῦ λόγου. Τὸ 1813, επάρχστησε στή Μπολόνια τή «Ριτσιάρντα» που μ' ὅλο που είναι καλύτερη από τὸν «Αΐαντα», δὲν έλαβε μεγαλύτερη επιτυχία, και όταν με τὸ πέσιμο τοῦ Ναπολέοντα, που έγινε τὸν ἴδιο χρόνο, άρχισε να κινδυνεύει και ἡ Παράλπεια Δημοκρατία, εγύρισε στο Μιλάνο κι' έξανακατατάχτηκε στο στρατὸ τοῦ 'Αντιβασιλέα Εὐγένιου. Εἶταν όμως άργά πιά για κάθε αντίσταση, και τή 16 τοῦ 'Απρίλη συνομολογοῦσαν άνακωχὴ τὰ ἱταλογαλλικά στρατεύματα με τούς αὐστριακούς κι' επαραδίνανε τή διοίκηση. 'Ο Φώσκολος έμεινε για λίγο στο Μιλάνο κάτω από τήν αὐστριακὴν έξουσία, μα' προτιμώντας να εκπατρισθῆ παρά να υπηρετήση τούς αὐστριακούς, έφυγε για τήν 'Ελβετία κρυφά, κατά τήν 30 τοῦ Μάη τοῦ 1815, όπου πέρασε ζωή πολύ στενοχωρημένη. Κατά τὸ 1816

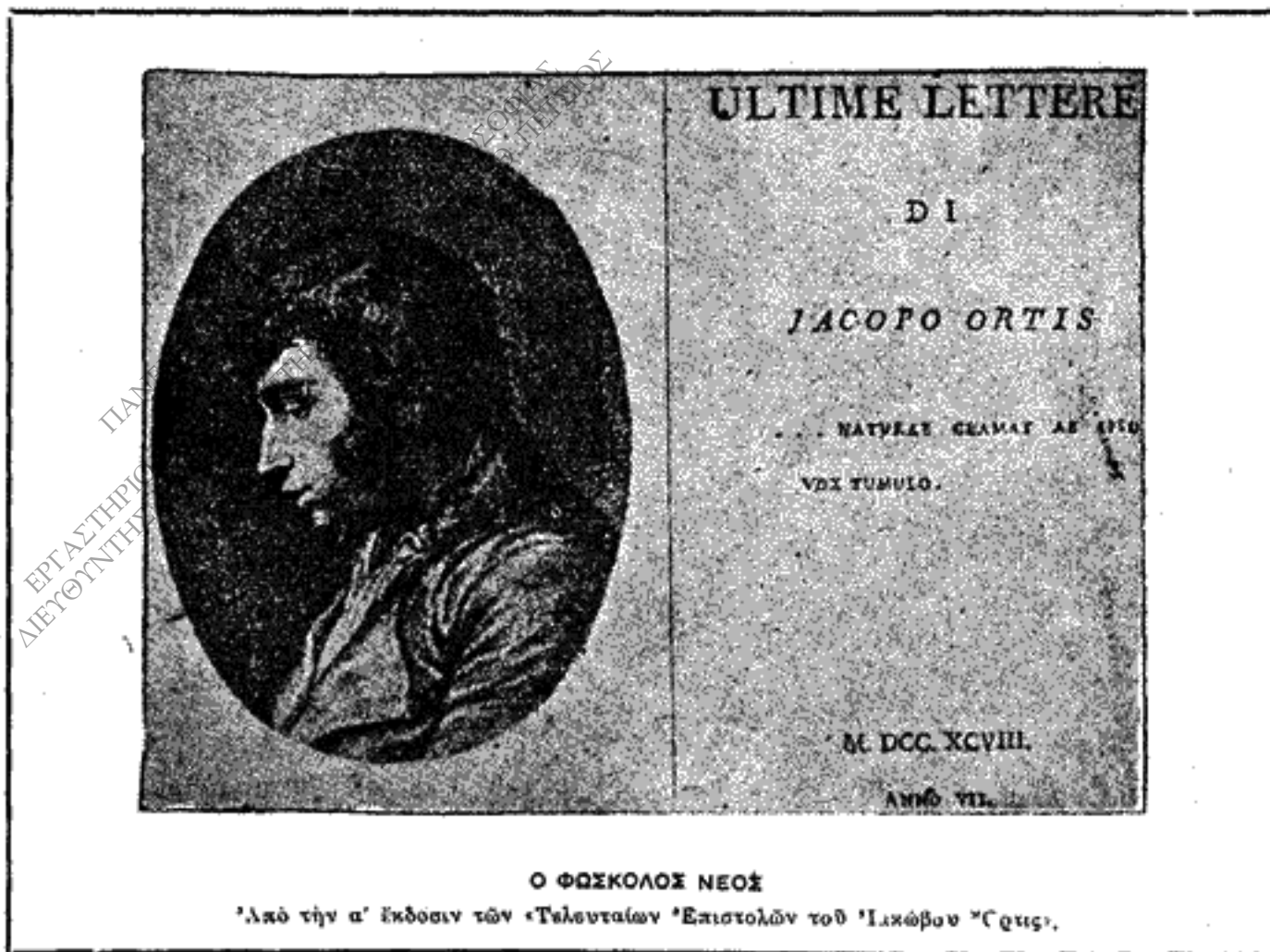

ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

Κατὰ τὸ περίφημον πορτραίτο τοῦ FABRE

έσυναντήθηκε με τὸν Καποδίστρια και, βοηθημένος από κείνον και παίρνοντας μαζί του για γραμματικό του τὸν 'Ανδρέα Κάλβο, που τὸν είχε κι' άλλοτε γι' αντιγραφέα, έκίνησε για τήν 'Αγγλία, όπου έζησε τὸ υπόλοιπο τῆς ζωῆς του.

Στὸ Λονδίνο έγινε θερμὰ δεκτὸς από τούς ανθρώπους τῶν γραμμάτων, μα' συχνάζοντας σ' αριστοκρατικά σαλόνια, έκανε περισσότερα έξοδα από τις δυνάμεις του, κι' ενῶ βρισκότανε σ' οικονομική στενοχώρια, σὰ για να χειροτερέψη ἡ θέση του, επροστέθηκε κι' ἡ άρρώστια. 'Ο Κάλβος, τρομαγμένος από τὸ φάσμα τῆς φτώχειας, τὸν άπαράτησε σ' εκείνη τήν κατάσταση κι' εξαφανίστηκε. 'Ως τόσο, με τή

Ο ΦΩΣΚΟΛΟΣ ΝΕΟΣ

'Από την α' έκδοσιν των «Τελευταίων Ἐπιστολῶν τοῦ Ἰακώβου Ὁρτίς».

βοήθεια τῶν φίλων του ἔγινε καλά· μά, ἐνῶ ἐσχεδιάζε νὰ γυρίσῃ στὴ Ζάκυνθο μαζί μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ ποὺ πῆγε νὰ παρουσιάσῃ τότες τὸ νέο σύνταγμα τῶν Ἰονίων Νήσων στὸν Πρίγκηπα Ἀντιβασιλέα, ἔπεσε ἀπὸ τ' ἄλογο, ἔσπασε τὸ πόδι του κ' ἔμειν' ἔτσι ἀναγκαστικὰ στὴν Ἀγγλία. Ἐκεῖ ἔπειτα σιγά-σιγά ἀρχίνησε νὰ δίνῃ συνεργασία σὲ διάφορα περιοδικὰ, καὶ γενόμενος συνεργάτης στὶς δυὸ σπουδαιότερες ἐπιθεωρήσεις τῆς Ἀγγλίας, ἐδιόρθωσε σημαντικὰ τὰ οικονομικά του, μὰ νομίζοντας πὼς ἐπλούτισε πιά, ἀρχίνησε πάλι νὰ κάνῃ ζωὴ μεγάλου κυρίου. Ἔτσι τὰ κέρδη ἐξατμίστηκαν κ' ὁ Φώσκολος ἀναγκάστηκε νὰ κάνῃ τὸ δάσκαλο γιὰ νὰ ζήσῃ. Ἀνάμεσα στ' ἄρθρα ποὺ ἔγραψε τότες, εἶναι καὶ οἱ «Μελέτες» του γιὰ τὸν Πετράρκα, ποὺ ἔγραψε ἀπ' ἀφορμὴ ἐνὸς νέου μὰ κ' ἀποτυχημένου του ἔρωτα, καθὼς κ' ἡ «Μελέτη» γιὰ τὸ Δάντε, ἡ πολὺ σημαντικώτερη, ποὺ τὸν ἀναδείξανε σὰν κριτικὸ τόσο, ὥστε νὰ θεωρεῖται στὴν Ἰταλίᾳ ἀ-

ξιολογώτερος πρόδρομος τοῦ Ντὲ Σάνκτις. Ὅταν ἀρχισαν νὰ παύουνε τὰ κέρδη ἀπὸ τὶς φιλολογικὲς συνεργασίες, ὁ Φώσκολος εὔρηκε στὴν Ἀγγλία τὴν κόρη ποὺ ἀπόχτησε στὴ Βαλανσιέν. Ἡ μικρὴ Φλωριάννα ἀναθρέφτηκε ἀπὸ τὴν γιαγιά της, κ' ὅταν τὸ 1822 ἡ γριά πέθανε, τὴν ἄρρησε κληρονόμα σὲ τρεῖς χιλιάδες λίρες στερλίνες. Ὁ Φώσκολος ἐκατασπατάλησε ἐκεῖνα τὰ χρήματα. Ἔχτισε μιὰν ἔπαυλη κ' ἀρχίνησε νὰ ζῆ μεγαλόπρεπα ὅσο ποτέ· μὰ γρήγορα τὰ χρήματα ἐξοδευτήκανε κ' οἱ δανειστὲς του τὸν ἐκλείσανε στὴ φυλακὴ. Κατὰ τὸ 1825 ἐβγήκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ, μὰ σὲ κακὴ κατάστασι. Κατοικεῖ πιά σὲ τρεῖς δωματιάκια, σὲ μιὰ φτωχικὴ συνοικίᾳ, μαζί μὲ τὴν κόρη του Φλωριάννα, καὶ προσπαθεῖ νὰ ζήσῃ ἀπὸ τὶς φιλολογικὲς ἐργασίες του χωρὶς νὰ τὸ πολυκατορθῶνῃ καὶ γιὰ νὰ συμπληρῶνῃ τὰ κέρδη του, πούλετ' τὰ ἀγαπημένα του βιβλία! Σ' ἐκείνη τὴν κατάστασι, ὁ Φώσκολος ἐξανουμήθηκε τὴ Ζάκυνθο κ' ἔγραψε στὸν

Ε.Υ.Δ.Ε.Σ. Π.Π. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Αγαπημένε μου, δὲν ἔχω ἄλλο στὸ νοῦ μὲν καὶ νύχτα παρὰ ἐσέ. Ἡ εὐχή τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δική μου
νά εἶναι κοντὰ σου ἴσως πᾶς κι' ἴσως. .)

ΑΥΤΟΓΡΑΦΟΝ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΤΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ

Ἰ' Αγαπημένε μου, δὲν ἔχω ἄλλο στὸ νοῦ μὲν καὶ νύχτα παρὰ ἐσέ. Ἡ εὐχή τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δική μου
νά εἶναι κοντὰ σου ἴσως πᾶς κι' ἴσως. .)

ἐξάδερφό του, τὸ Διονύσιο Βουλτσο, πὼς εἶταν ἀποφασισμένος μὲ κάθε θυσία νὰ κατεβῆ στὴ Ζάκυνθο γιὰ νὰ ζήσει ἢ καὶ γιὰ νὰ πεθάνῃ ἀκόμη στὸν τόπο ποῦ γεννήθηκε, πὼς ἂν δὲν ἐκατόρθωνε τίποτε ἄλλο, θὰ δίδασκε τὴ γραμματικὴ ἢ καὶ τὸ Ἄλφα-Βῆτα, καὶ πὼς εἶταν πιὸ εὐχαριστημένος νὰ κἀνῃ τὸ «ἐπάγγελμα τοῦ γραμματικοῦ στὴν Ἑλλάδα παρὰ στὴν Ἀγγλία». Κ' ἐπαρκαλοῦσε νὰ τοῦ βροῦν ἓνα σπιτάκι «ἀπ' ὅπου νὰ βλέπῃ τὴ θάλασσα, τοὺς λόφους καὶ τὴν πόλιν» κ' ἐπρόσθετε πὼς «θὰ πιστεῦς πὼς βρίσκεται στὸν Παράδεισο». Μὰ ἔμεινε στὴν κόλαση τοῦ Λονδίνου, μὴν ἔχοντας τὰ ἔξοδα τοῦ ταξιδιοῦ. Τέλος ἡ ἀρρώστια τοῦ σκωτιοῦ ποῦ ἔπασχε ἀπὸ καιρὸ, χειροτερεύοντας, ἔφερε τὸ μοῖρατο τέλος στὸν πολυτάραχο καὶ πολυβασανισμένο ποιητὴ, καὶ τὴ 10 τοῦ Σεπτεμβρίου 1827 πέθανε μέσσα σὲ ἄκρα φτώχεια καὶ δυστυχία.

Ἄστατος στοὺς πολυάριθμους ἔρωτές του καὶ ὄχι χωρὶς σφάλματα σὰν ἄνθρωπος, στὶς πολιτικὲς πεποιθήσεις του καὶ στὴν ἀγάπη του γιὰ τὴν ἐλευθερία ἐδείχθηκε σταθερός. Ἡ ψυχὴ του ξαναζεῖ μέσα στὸ πλούσιο καὶ σημαντικό του ἐπιστολάριο. Κι' ἀν᾿ ἄρχισε μιμούμενος τοὺς προηγούμενους του φημισμένους ποιητὲς, γρήγορα μπόρεσε νὰ βρῆ τὸν ἐαυ-

τό του. Ὁ Φώσκολος, ἀντιπροσωπευτικὸς τύπος στὴν Ἰταλία τοῦ νεωτέρου ἀνθρώπου τῶν γραμμάτων, ζεῖ ὡς σήμερα μὲ τὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο, ἀποτελούμενο ἀπὸ τίς «Τελευταῖες ἐπιστολὲς τοῦ Ἰάκωβου Ὀρτις» κι' ἀπὸ τὰ λίγα του ποιήματα.

«Οἱ τελευταῖες ἐπιστολὲς τοῦ Ἰάκωβου Ὀρτις» εἶναι ἓνα μυθιστόρημα ψυχολογικὸ σὲ μορφή ἐπιστολῶν, ὅπως εἶναι καὶ «Ὁ Βέρθερος» τοῦ Γκαίτε, μὰ μὲ τὴν προσθήκη ἑνὸς πατριωτικοῦ χαρακτήρα ποῦ ἐξάσκησε τεράστιαν ἐπίδραση ἐπάνω στοὺς Ἰταλοὺς. Ὁ Φώσκολος ἐμπνεύστηκε τὸ ἔργο αὐτὸ ἀπὸ ἓνα πραγματικὸ γεγονός, μὰ ἔξω ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ νέου καὶ τὴν πράξη τῆς αὐτοχτονίας, δὲν ἐδιχτήρησε τίποτ' ἄλλο, καὶ στὸ ἔργο αὐτὸ ἔκλεισε ὁ συγγραφέας τὸν ἑαυτό του.

Τὰ ποιήματά του, καμιά δεκαριά σονέττα, εἶναι ἀπὸ τὰ ωραιότερα τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας, γιὰ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς τους καὶ γιὰ τὸ θερμὸ τους αἶσθημα, καθὼς θαυμάσιες εἶναι καὶ οἱ δυὸ ὠδές, ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω. Κι' ἀπὸ τίς πιὸ καθάρεις πηγές τῆς κλασικῆς τέχνης πηγάζουν ἀκόμη «Οἱ Χάριτες», ποίημα ἐπικολυρικὸ καὶ μεγαλόπνευστο, ποῦ Φώσκολος ἐμπνεύστηκε «ὅταν εἶδε τὸν Κανόβα νὰ ἐργάζεται τὸ σύμπλεγμα τῶν Χαρίτων», ποῦ ὅμως ἔμεινε ἀτέλειωτο, καθὼς εἶπαμε.

ΟΥΓΟΣ ΦΩΣΚΟΛΟΣ

Ἀπὸ τὰ «RITRATTI» τῆς Ἰσαβέλλας Θεοτόκη Ἀλμορίτση (BRESCIA 1807)

Ἀντιθέτως, στὶς τραγωδίας του ἔμεινε μέτριος. Ὅμως τὸ ἀριστούργημά του Φώσκολου εἶναι «Οἱ Τάφοι». Σ' αὐτό, καθὼς γράφει ὁ Καρντούτσης, «ἐνώνεται σ' ἓνα ὑψηλὸ καὶ μόνο νόημα σὲ τόνους τῆς πικραινέσεως καὶ τοῦ ὕμνου, τῆς ἐλεγείας καὶ τῆς σάτυρας, τῆς τραγωδίας καὶ τῆς ἐποποιίας.» Βάση τοῦ ποιήματος εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ πολιτικὴ χρησιμότητὰ τῆς διατηρήσεως καὶ φροντίδας τῶν τάφων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ποὺ μετὰ τὴν ἀνάμνησή τους ζυπνοῦνε τὸ φρόνημα τῶν μεταγενεστέρων καὶ τοὺς παρακινοῦνε σ' ἐργα γενναῖα. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ διδαχτικὸ πλαίσιο, μὲ καθαρότητα τελείως ἑλληνικὴ, μὲ σοφὰ ρυθμισμένη ἀρμονία, καὶ μ' ἓνα πέτασμα σκέψεως ἀγνωστής στὴν ἰταλικὴ ποίηση ἔπειτ' ἀπὸ τὸν Πετράρκα καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ Λεοπάρδη, ἐζωγράφισε διακοσμητικὲς εἰκόνες καὶ

λυρικὲς παραστάσεις, ποὺ μαγεύουνε καὶ συγκινοῦνε βαθύτατα τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ὁ Φώσκολος, ἀν' ἀγάπησε τὴν Ἰταλία κα' ἐργάστηκε γιὰ τὴν ἀπελευθέρωσή της, δὲν ἀγάπησε λιγώτερο τὴν Ἑλλάδα' μόνο οἱ συνθήκες τοῦ λείψανε νὰ τὸ δείξη. Ὅμως ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ θυμᾶται πὼς ἐγεννήθηκε στὴ Ζάκυνθο κα' ἀπὸ Ἑλληνίδα μητέρα, τὴν ὁποῖαν ἀγαποῦσε τόσο, ποὺ κάθε ποῦ τῆς ἔγραφε, τῆς ζητοῦσε νὰ τοῦ στείλῃ τὴν εὐχή της, κα' ἐκεῖνος τὴν ἔκοβε καὶ τὴν ἔκανε

φυλαχτό! Καὶ πολλὲς φορὲς ἐζήτησε νὰ ξανακυρίσῃ στὸ ἀγαπημένο του νησί, ποὺ δὲν ἐπαράλειψε νὰ τὸ ὑμνήσῃ καὶ στὸ πεζὸ καὶ σὲ στίχους. Ἴδου τί γράφει ὁ ἴδιος σὲ μιὰ του ἐπιστολὴ κατὰ τὸ 1803:

«Ἐγὼ, ἴσως ποὺ θὰ αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτό μου, δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ πὼς ἐγεννήθηκα ἀπὸ Ἑλληνίδα μητέρα, πὼς ἐβύζαξα ἀπὸ Ἑλληνίδα παραμάννα καὶ πὼς εἶδα τὴν πρώτην ἀχτίδα τοῦ ἡλίου στὴν ξάστερη καὶ δασοτρόφα Ζάκυνθο, καθὼς ἀκόμη ἀντιχάει μέσα στοὺς στίχους τοῦ

Ὁμήρου καὶ τοῦ Θεόκριτου».

Ὁ Ἐρνέστος Μαρινόνης, σὲ μιὰ πλατεῖα μελέτη του γιὰ τὸ Φώσκολο, γράφει καὶ τὰ ἀλόλουθα, πιστοποιώντας αὐτὸς ὁ ἴταλὸς τὴν Ἑλληνικὴ καταγωγὴ καὶ τὸ χαραχτῆρα τοῦ ποιητῆ τῶν «Τάφων»:

«Εἶτανε μεγάλη τύχη γιὰ μᾶς πὼς ἐκεῖ-

νος ὁ Ἕλληνας, ποὺ ὕμνησε στὸ πεζὸ καὶ στοὺς στίχους τὴν Ἁγία του Ζάκυνθο, κα' ἐζήτησε ἀκόμη κα' ἑλληνικὲς ἐτυμολογίες γιὰ τ' ὄνομά του, ἐσπούδασε κα' ἐμεγάλωσε Ἰταλός. Ὅχι διαφορετικὰ ὁ πιὸ μεγάλος γάλλος λυρικὸς ποιητὴς τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰῶνα, ὁ Ἀντρέας Σεγιέ, ἐγεννήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ Ἑλληνίδα μητέρα, κα' ἐπῆγε νὰ περάσῃ τὰ νιάτα του στὸ Παρίσι, τελευταῖος καὶ ἄτυχος ψάλτης τοῦ κλασικισμοῦ».

Γ. Σ.

Ὁ ΤΑΦΟΣ ΤΟΥ ΦΩΣΚΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟΝ

